

Simon Malmenvall

Nikolaj Velimirović. *Življenje svetega Save*. Prev. Jovan Lukovac; ur. Borislav Livopoljac in Alen Novalija.

Ljubljana: Kulturno-prosvetni center »Sveti Ciril in Metod«, zavod za izobraževanje in kulturo; Srbska pravoslavna cerkvena občina, 2023. 181 str.

ISBN: 978-961-94377-3-5

Življenjepis vladarskega sina, meniha in nadškofa Rastka Nemanjića, bolj znanega kot sveti Sava (1169–1236), ključne osebnosti srbske kulture, ustanovitelja srbskega samostana Hilandar na »sveti gori« Atos, utemeljitelja samostojne Srbske pravoslavne cerkve in enega najbolj prepoznavnih svetnikov celotnega pravoslavja, je od leta 2023 na voljo tudi v slovenskem jeziku. Za prvo knjižno izdajo te vrste je poskrbela Srbska pravoslavna cerkvena občina iz Ljubljane, ki je k delu v prevajalski vlogi pritegnila uglednega slovenskega ekonomista črnogorskega rodu Jovana Lukovca. Da je življenjepis omenjenega duhovnega velikana v slovenskem jeziku prvič postal dostopen v 21. stoletju, pomeni zelo razveseljivo, a hkrati presenetljivo okoliščino, če upoštevamo dejstvo zgodovinske povezanosti srbskega in slovenskega ozemlja z različnimi oblikami uresničevanja ideje o vzajemnosti med Slovani, ki so bile v jugovzhodni Evropi navzoče vsaj od sredine 19. stoletja.

Zaradi njegovega vsesplošnega ugleda in statusa srbskega »nacionalnega« svetnika je bil Savi skozi stoletja čaščanja in proučevanja posvečen bogat nabor hagiografskih, literarnih in znanstvenih zapisov. Med njimi so se

izdajateljji odločili za prevod pogosto ponatiskovanega dela srbskega univerzitetnega profesorja teologije, družbenopolitičnega misleca in škofa Nikolaja Velimirovića, bolj znanega kot vladika Nikolaj ali sveti Nikolaj Žički (1881–1956), s preprostim in zgovornim naslovom *Život svetog Save* (*Življenje svetega Save*), ki je izšlo leta 1951 v Združenih državah Amerike, kamor se je Velimirović kot politični emigrant zatekel po drugi svetovni vojni. Ker gre pri danem avtorju Savovega življenjepisa za eno izmed najbolj prepoznavnih osebnosti Srbske pravoslavne cerkve 20. stoletja, ki pa je v slovenskem kulturnem in verskem prostoru skoraj neznan, se kot glavna pomanjkljivost pričujoče izdaje kaže premalo izčrpna in delno osebnoizpovedna prevajalčeva spremna beseda. Ta namreč ne ponuja znanstvenega ali vsaj zgodovinsko pojasnjujočega predgovora o času in liku svetega Save niti svetega Nikolaja Žičkega, prav tako v njej ni mogoče zaslediti utemeljitve o nastanku in pomenu oziroma kulturni prebojnosti slovenskega prevoda.

Velimirovićevo *Življenje svetega Save* predstavlja izjemno berljivo in kronološko urejeno delo, namenjeno širši javnosti. Sestavlja ga petinštirideset kratkih in vsebinsko zaokroženih poglavij, nadgrajenih na podlagi hagiografije izpod peresa Savovega sodobnika, hilandarskega meniha Domentijana iz sredine 13. stoletja, ki velja za glavni zgodovinski vir o svetnikovem življenju in delu. Prevod Nikolajevega besedila odlikujeta natančnost in jezikovna prilagojenost sodobnemu slovenskemu jeziku, kar pomeni, da ga lahko s pridom uporablja tudi od krščanstva in srednjeveške zgodovine oddaljeno bralstvo. Kljub temu je v prevodu mogoče zaslediti nekaj pomanjkljivosti, povezanih tako z napol prilagojenimi srbskimi izrazi oziroma srbizmi (npr. »oponašati« namesto posnemati, »ljudsko« namesto človeško, »dobrovoljno« namesto prostovoljno) kakor tudi z nepoznavanjem ustaljenih slovenskih različic imen iz svetopisemsko-krščanskega konteksta (npr. »Vitanija« namesto Betanija, »Teodosije« namesto Teodozij).

Smiselno je omeniti, da vladika Nikolaj o svetem Savi piše z mislijo na bralca moderne dobe, katerega pojmovni in izkustveni svet je drugačen od srednjeveškega človeka. V svojem pripovednem toku in prikazovanju zgodovinskih razmer je dosleden in zanesljiv, pri čemer se opira na dognanja teologije in zgodovinopisja svojega časa. Po drugi strani pa Velimirović skozi celotno svoje delo ne skriva dejstva, da življenje svetega Save presoja predvsem z duhovnega stališča in znotraj obzorja srbskega verskega

patriotizma. To vključuje priznavanje resničnosti čudežev in drugih neposrednih posegov božje previdnosti, od koder izhaja prepričanje ne le o živosti odnosa med človekom (v prvi vrsti Savo) in Bogom, temveč tudi o zgodovinskem poslanstvu Srbije v okviru svetovne odrešenjske zgodovine. Na tej podlagi vladika Nikolaj poudarja prvotno Savovo poklicanost, to je meništvo, zaznamovano z asketskimi podvigi in molitveno usmerjenim življenjem, ki naj bi se odražala vse do konca njegovega delovanja, tudi v času »zemeljsko« zahtevne nadškofovske službe, na primer na romanjih po samostanih Egipta in Palestine. Avtor obravnavanega življenjepisa tako zagovarja misel, da sta organizacijsko-politični uspeh Savovega vodenja Srbske cerkve ter njegov vpliv na domače in tuje vladarje rasla iz predhodne in sočasne duhovne podlage, ki je sestavni del meniškega in liturgičnega izročila celotne Pravoslavne cerkve.

Dragocenost prevedenega dela bi bilo mogoče zaobjeti s tremi točkami. Prvič, Velimirović ponuja navdihujoče in berljivo duhovno branje, katerega vselej aktualna vsebina presega meje časa in prostora, s čimer vključuje tudi slovensko bralstvo. Drugič, omenjeno delo ponuja vpogled v misel in delo ene izmed ključnih zgodovinskih osebnosti jugovzhodne Evrope in celotnega pravoslavnega sveta. Tretjič, *Življenje svetega Save* je izjemno dobrodošlo z ekumenskega vidika, ki tako slovenskemu kulturnemu in verskemu prostoru ponuja celovito in duhovno angažirano podobo najbolj čaščenega srbskega svetnika, ki ga kot takega priznava tudi Katoliška cerkev. Za konec je vredno izpostaviti zanimiv in koristen dodatek slovenskega prevoda – sestavljajo ga zemljevidi srednjeveške Srbije in Savovih potovanj, s čimer bralcu pomagajo k še bolj nazornemu spoznavanju obravnavanega svetnika.

